ئازادی و چەمکە ڕەهاکانی … نووسینی: ئەحمەد کامەران

تێبینی|ئەم بابەتە لە پێشتردا بە شێوەی گوتارێکی کورتدا لە ژێر ناونیشانی ئازادی جوانترین ناسنامەی تاکەکانی کۆمەڵگایە بڵاوکراوەتەوە , بەڵام ئەم جارەیان بڕیارم دا بەشێوەیەکی فراوانتر بیخەمە ڕوو.

ئازادی وشەیەکە لەڕووی ڕێزمانەوە پێك دێت لە شەش پیت بەڵام بە کۆکردنەوەی ئەم پیتانە دەبێتە جوانترین ناسنامە بۆ تاکەکانی نێو کۆمەڵگادا, بەبێ جیاوازی ڕەگەزی و نەتەوەیی و ئاینی دەبێت هەموو تاکێك ئازادی بۆ خۆی دەستەبەر بکات بۆ ئەوەی کۆمەڵگایەکی تەندروست و پێشکەتوخواز درووست بێت, هەروەها لەپاڵ دەستەبەرکردنی ئازادی پێویستە کەلتوورێك دروست بکەین کە ڕێز لە ئازادی و بیرو بۆچوونەکانی یەکتری بگرین و هەوڵی شکانەوەی یەکتری نەدەین لە بەرامبەربە ئازادی وبیروبۆچوونە جیاوازەکانمان دا, بەداخەوە ئەمڕۆ کەلتوری شکاندنەوەی یەکتری لەنێو کۆمەلگای کوردی بۆتە بە پیشەیەك لەنێوان تاکەکانی کۆمەڵگادا کە ئەمەش دڵ شکان و لێکترازانی لێ دەکەوێتەوە.
هەروەها سنورەکانی ئازادی بۆ مرۆڤ (تاك) زۆر فراوانە, بەڵام ڕەها نیە سەرەرای ئەوەی کە پێویستە سنورەکانی ئازادی فراوان بێت , لەگەڵ ئەوەش نابێت تاکەکانی کۆمەڵگا ئەو سنورە فراوانە ببەزێنن بەو ئەندازەیەی ببنە ئەگەری دەست درێژی کردن بۆ سەر ئازادییەکانی تاکەکانی دیکەی کۆمەڵگا, بۆیە پێویستە تاکەکانی کۆمەڵگا خۆیان ببنە چاودێر لەسەر ڕەفتارەکانی خۆیان و خۆیان ملکەچی یاسا سنورەکانی کۆمەڵگا بن جا ئەو تاکە لە هەر پلەو پۆستێکدا بێت.
ئازادی لە چەندین چەمکی ڕەهادا پێك دێت لەوانە:
1.ئازادی ئاین|2.ئازادی ئافرەت|3.ئازادی بیڕورا|4.ئازادی کارکردن|…هتد

*لە بەشێکی جیهان ئازادی(ئاین) بۆتە خاڵی ناکۆکی نێوان تاکەکانی کۆمەڵگا ڕۆژانە لە جیهاندا لەسەر ئاینە جیاوەزەکاندا مرۆڤەکان دەبنە قوربانی وە هەروەها لەنێو کۆمەڵگای کوردی و عێراقی دا ئەم جۆرە هێرشکردنە لەلایەن بەشێکی تاکەوە دەبینین کە هێرش دەکەنە سەر ئازادی ئاینی کەسانی ترەوە ئەوجا چ بە قسەی ناشرین بێت یاخود بەهێرشکردن کە ئەمەش دەبێتە هۆی تێك چوونی ئاراستەی هێمنی و

ئارامی بەیەکەوە ژیان لە کۆمەڵگادا, خوای گەورە مرۆڤەکانی بەئازادی درووست کردوە کە چ ئاینێك بۆخۆیان هەڵدەبژێرن وە چۆنیش دەژین وە هەرخۆیش سزاو لێپێچینەوەیان لەگەڵ دەکات لە بەرامبەر هەر هەنگاوێك کە مرۆڤ دەینێت لەژیانی دا بۆیە
ئێمە بۆمان نیە لێپیچینەوە لەگەل یەکتری دا بکەین بەرامبەر بە هەلبژاردنی هەر جۆرە ئاینێك و ڕێبازێکی دیاری کراودا بە پێچەوانەوە دەبێت ڕێز لە ئاین و ڕێبازی یەکتری بگرین کە ئەمەش دەبێتە بەشێك لە ڕەوشتە بەرزەکانی مرۆڤی ئازادی خواز.
.

*ئازادی ئافرەت بەیەکێك لە بەشە هەرە گرنگەکانی چەمکی ئازادی دادەنرێت, کە لەسەردەمی ئەمڕۆدا زۆرترین قسە و مشتومڕی لەبارەوە دەکرێت بەتایبەتیش لە نێو کۆمەڵگای خۆماندا,هەرکاتێك سەبارەت بە ئازادیەکانی ئافرەت قسەو گفتگۆ بکرێت, ڕاستەوخۆ هەندێ کەسانی بیر تەسك , ئەم جۆرە ئازادیە بەرەو ئاراستەی بەڕەلایی و خۆ ڕووت کردنەوە دەیبەن, چوونکە تەنها وا دەزانن کە سنووری ئازادی ئافرەت لە خۆ ڕووت کردنەوە دایە, هەرچەندە ئافرەت لە ڕووی پۆشینی جلو بەرگەوە پەیوەستە بەخۆیەوە کە چ جۆرە جل و بەرگێك بۆ خۆی هەڵدەبژێرێت بۆ لەبەرکردن دا, بەڵام ئەوەی پێویستە قسەی لەسەر بکەین دەربارەی ئازادیەکانی ئافرەت زۆر لە لە هەندێ شتی بێ بەها گەورەترە, بەداخەوە ئەوەی جێگای نیگارانیە لەلای من ئەوەیە کە کاتێك گوێبیستی کووشتنی ئافرەتێك دەبمەوە لە سەر هەندێ کیشەی بێ بەهادا, کە دەتوانرێت ئەم جۆرە کێشانە بەچەندین ڕێگای جۆراو جۆری دیکەدا چارەسەریان بکەین , نەك پەنا بردن بۆ کوشتن یاخود زۆربەی جار ئافرەتەکە خودی خۆی بەهۆی پەستانە دەروونیەی بەسەری دا دەکرێت یاخود داخستنی هەموو جۆرە دەرگاکانی چارەسەرکردن لەو ئافرەتەدا, کە ئەویش لە ئەنجام دا تاکە شت پەنای بۆ ببات یاخود بیری لێبکاتەوە خۆ کوشتنە بەدەستی خۆی دا,ئازادی ئافرەت لە هەڵبژاردنی ژیانی هاوسەرگیریدا کە لەهەمان کاتدا دەتوانین ئەم جۆرە بە لقێکی بەستراو بە چەمکی ئازادی و ئافرەت ببەستینەوە, چوونکە کاتێك کوڕێك بەرەو داخوازی کچێك دەڕوات کە زۆری خۆش دەوێت وە چەندین ساڵە بە ئاواتی ئەوەن بگەن بەیەکتری و لانکەیەکی بەختەوەری بۆ خۆیان بنیات بنێن, بەڵام لە کاتی داواکردنی کچەکە دەبینرێت کێشەو گرفتی جۆراو جۆری تێدەکەوێت لەلایەن باوك و برا و کەس و کاری کچەکەوە, کە ئەمەش دەبێتە هۆی ڕووخانی تەواوی هیواو ئاواتەکانی ئەو دوو خۆشەویستە کە چەندان ساڵە بە ئاواتی یەکتریەوە ژیاون, بۆیە لە ئەنجامی درووستبوونی ئەو بەربەستە نا

سروشتیانەی کە بۆیان درووست دەکرێت ,هەردوولا بیر لە زۆرترین شتی خراپ دەکەنەوە بەتایبەتیش , کچەکە چوونکە ئەو لەلای خۆیەوە دەڵێت ئیتر شەمەندەفەری خەونەکانم ڕۆیشت نەمتوانی فریای بکەوم بۆیە ئیتر من لەم ژیانەدا هیچ سوودێکم نیە, هەربۆیە ئیتر پەنا بۆ ناخۆشترین شتەکان دەبات کە ناخۆشترینیان خۆ کوشتن وخۆسوتاندنە.

قسەکرد ن و شیکردنەوەی ئەم چەمکە زۆر فراوانە کە قسە کردن لەسەری تەواو نابێت, بەڵام ئەوەی گرنگە لە کاتی درووستبوونی هەر کێشەیەکی کۆمەڵایاتی , ڕاستەوخۆ هەوڵی کوشتن نەدرێت لە کێشەکەدا,چوونکە کووشتنی مرۆڤێك هەر ئەوەندە ئاسان نیە ,پاش کوشتنی ئەو مرۆڤە ئاگری ویژدان هەرگیز لە کۆڵی بکووژ نابێتەوە.

ئەوەی ئەمڕۆ دەیبینین کە ئافرەتانی کورد شان بەشانی براکانیان بە چەکەکانی سەرشانیانەوە بەرامبەر بە دووژمنانی وڵاتەکانیان دەجەنگن, لەپێناو ئازادی خاکەکەیان ,دەرخەری ئەو ڕاستیە حاشا هەڵنەگریە کە کە پێمان دەڵێت ئافرەتان خاوەن ئیرادە و شکۆیەکی بەهێزن بۆیە ئیتر نابێت شکۆی ئافرەتان بشکێنرێت , وەلەهەمان کاتدا ئەگەر هەر پیاوێك بە ڕاستی دایکی خۆی خۆشویستبێت و ڕێزی لێ گرتبێت ئەوکاتە لە بوونی گەورەیی ئافرەت تێدەگات چوونکە ئافرەت بەخشینی خۆشی و ئاسودەیە بۆ دەوروبەرەکەی ,وە هەرکۆمەڵگایەك ئافرەتەکانی لە ژیانێکی ئاسوودەو ئارام دابوون , ئەوە دەرخەری پێشکەوتنی ئاستی کۆمەڵایەتی ئەو کۆمەڵگایەیە,لە هەمان کاتیشدا ئافرەت و خوێندەواری کە بە دوو پڕەنسیبی گرێدراوی یەکتری دادەنرێن چوونکە خوێندەواری بۆ ئافرەت واتە بەرهەمهێنانی نەوەیەکی تەندروست و ڕۆشنبیرە بۆ داهاتووی کۆمەڵگا,کە لەپاڵ ئەمانەدا ڕۆڵی ئافرەت لە دارایی سەربەخۆدا گرنگترین بەشی چەمکەکانی ئافرەت و ئازادی, کە بەداخەوە لە ئەمڕۆدا بەشێکی زۆری ئافرەتان خاوەنی داراییەکی سەربەخۆ نین, چوونکە ئافرەتی خاوەن دارایی وا دەکات کە شان بە شانی هاوسەرەکەی بوەستێت و قورساییەکانی ژیانیان لە یەك تەرازوودا بوەستێنن, چوونکە زۆربەی جار دەبینین خێزانێك خاوەنی چوار منداڵە وە لەهەمان کاتدا ئافرەتەکە خاوەن دارایی نیە, کە تەنها پیاوەکە لە ماڵەوەدا کار دەکات و بژێوی ئەو خێزانە گەورەیە واتە پەیداکردنی بژێوی یەك خێزان تەنها لەسەر شانی یەك تاکی خێزانە, کەچی زۆربەی جار ئەو داراییە کە پیاوەکە پەیدای دەکات بەشی ئەو خێزانە ناکات , بەهۆی ئەو داواکاریە زۆرانەی کە لەسەردەمی ئەمڕۆدا هەیە, ئەمەش لە ئەنجام دا زۆربەی جار کێشەی جۆراو جۆری لێدەکەوێتەوە لە نێو ئەو خێزانەدا, ئەوەی لە ئەنجام باجی قوربانیەکە دەدات لە نێو خێزانەکەدا تەنها منداڵەکانی نێو ئەو خێزانەیە.

*ئازادی بیڕورا:بە چەمکێکی گرنگی ئازادی دادەنرێت کەئەمڕۆ لە جیهان و بەتایبەتی لە لەنێو کۆمەڵگای کوردی دا ڕووبەرووی ئاستەنگ دەبێتەوە, کە دەبینین زۆربەی جار لەسەر دەڕبڕینی بۆچۆنێکی جیاوازدا تووشی چەندین کێشەو گرفتی جۆراو جۆر دەبیتەوە کە تەنها لەبەر ئەوەی کە تۆ بۆچوونی خۆت لەسەر بابەتێك دەربڕیوە, بەتایبەتیش ئەوانەی لە بواری ڕۆژنامەنووسی دا هەڵوێستی جۆراوجۆری خۆیان دەخەنە ڕوو بۆ ڕووداوەکان کەچی لە بەرامبەردا تووشی سزاو لێپیچینەوە دەبنەوە, بۆیە دەبێت تاکەکان ئازاد بن لە خستنەڕووی بۆچوونە جیاوازەکانیان دا لە بەرامبەر یەکتری دا کە ئەمەش لەئەنجامدا سیمایەکی جوان دەبەخشێتە تاکەکانی نێو کۆمەڵگا.بە پێچەوانەوە ئەگەر قبولکردنی بیڕورای یەکتری لەنێوانمان دا فەراهەم نەکرێت لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی تێکچوونی ئاراستەی کۆمەڵگا.

*ئازادی لە کارکردندا:هەرچەندە چەمکی ئازادی لە کارکردندا چەمکێکە پەیوەستە بە خودی تاکەوە کە خۆی بڕیاری هەڵبژاردنی کارێك دەدات بۆ ئەوەی بژێوی ژیانی خۆی پێ دابین بکات, بەڵام ئەوەی جێگای تێبینیە کە لەنێو هەندێ خێزاندا هەیە دەبینرێت کە دەبنە هۆی ڕێگری کردن لە منداڵەکانیان لە هەندێ کارکردندا بەهۆی ئەوەی کە پێیان وایە ئەم کارە لە ئاستی منداڵەکەیان و خێزانەکەیان دا نیە کە ئەمە لە بنەڕەتدا بیرکردنەوەیەکی هەڵەیە, چوونکە ئەنجامدانی هەر کارێك پێویستی بە شەرم ناکات بە تایبەتیش ئەگەر کارێك لە بازنەی پیشەیەکی پاك و خاوێن دابێت دوور لە زیان گەیاندن بەخودی خۆی و دەوروبەرەکەیدا, لەئەمڕۆدا بەهۆی کۆمەڵێك هۆکاری سیاسی و قەیرانی جۆراوجۆرەوە وای کردوە دەسکەوتنی هەلی کار بۆتە کارێکی ئەستەم بۆیە ئەگەر هەر کارێکت دەست بکەوێت بەڵام بە مەرجێك کارێکی خاوێن بێت وە دووربێت لە هەموو بەها مڕۆڤایەتیەکاندا, چوونکە بەهای مڕۆڤایەتی زۆر گرنگ ترە لە ئەنجامدانی کارێکی نابەجێ کە تەنها لە پێناو دەسکەوتنی کۆمەڵێك دارایی.

قسەکردن و شیکردنەوەی(ئازادی و چەمکەکانی) زۆر فراوانە هەروەکو ئاوی ڕووبارو دەریاکان وایە ,بەڵام ئەوەی گرنگە بۆ تاکەکانی کۆمەڵگا کە بزانن چۆن مامەڵە لەگەڵ ئازادی چەمکەکانی دەکەن زۆر جار بەهۆی هەڵە بەکارهێنانی ئازادی ئەو تاکە نووقمی ژێر ڕووبارو دەریاچەکانی ئازادی بووە کە ئیتر هیچ کاتێك ناتوانرێت بدۆزرێتەوە.

*کاتێك تۆ بە ئازادی دەژیت و بە ئازادانە بیر بکەیتەوە هەرگیز هیچ جۆرە ستەمێك قبول ناکەیت و دەبیتە مرۆڤێکی میهرەبان و بەخشندە بۆ خۆت و دەورو بەرەکەتدا.
(ئەحمەد کامەران)

2019|10|31

لە هەر ڕوویەکەوە شکســـت … : نووسینی Kristin Helberg

بۆ ئەمەریکا و ئەوروپا هیچ شتێک نەماوە….ئێستا ئەسەد، پۆتین و ئەردۆغان دەیکەن – بێ بەداخەوە بوون و نیگەرانی خەڵک، وێڕای ئاکامەکانیش بۆ ئەوروپا…

نووسینی Kristin Helberg و. لە ئەڵمانییەوە: هەڵۆ بەرزنجەیی۱۰/۲۰۱۹/ ۳۰

لەگەڵ ئەوەشدا کە کەس ئامادە نییە ددانی پێدا بنێت، لە هەندێ سیاسەتمەداری ئەڵمانی ئامادەن بارەکەیان ئاسان بێت،ئەوە باشە، کەسانی تر لە خەمی کوردانی ڕۆژهەڵاتی باکووری سووریادا بن- لەم دۆخەدا واتە ڕژێمەکەی ئەسەد. کەواتە لە کاتێکدا لە برۆکسل سەرقاڵی گفتوگۆکردنن سەبارەت بەسزادانی تورکیا، کە هیچ کەس بە ڕاستی نایەوێت – سزای ئابووری، ڕاگرتنی هەناردەکردنی چەک و لەکارخستنی هەوڵی بوونە ئەندامەتی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا- یەکەکانی هێزی پاراستنی گەلی کوردەکان YPGدەمێکە لەگەڵ دیمەشق دا ڕێک کەوتوون.
سەبارەت بە لەشکرکێشی هێزەکانی سەر بە تورکیا و کشانەوەی هێزە سەربازییەکانی USA ئەوان نایانەوێ کات لەدەست بدەن… ئەوروپای ڕاڕا و دوو دڵ هیچ بژاردەیەکی نییە «گەر ئێمە ناچار بکرێین بڕیار بدەین لە نێوان سازان و ژینۆسایدی گەلەکەماندا، وا ئێمە ژیانی گەلەکەمان هەڵدەبژێرین». مەزڵوم عەبدی فەرماندەی گشتی هێزە دیموکراسییەکانی هەسەدە ئەمەی نووسی لە نامەیەکدا بۆ Foreigen Policy.

لەبەر ئەمە ئێستا چەکدارە کوردییەکان دەجەنگن، پێکەوە لەگەڵ
هێزەکانی سووریا، دژی لەشکرکێشی تورکیا یاخود بە جۆرێکی تر بڵێم:
هاوپەیمانە سەرەکییەکەی ڕۆژئاوا کە ساڵانێکە لە لایەن ئەمەریکاوە
چەک و تەقەمەنییان پێ دەدرێ و ڕادەهێنرێن لە پێناوی بەرژەوەندی
ئەوروپا، دەوڵەتی خەلیفەی داعش تێکدەشکێنن، ئێستا پێکەوە لەگەڵ
دەسەڵاتدارەکەی سووریا بەشار ئەسەد ، سەرۆکی رووسیا فلادمیر پۆتین
پێکەوە شت دەکەن. ئا بەم جۆرە ئەم شتە ڕوو دەدات، کاتێ لێکدانەوە
و ترسی سیاسەتی ناوەکی، ببێتە مایەی بێتوانایی هەڵسوکەوتکردن لە
سیاسەتی دەرەوەکی دا.
ئەگەر وڵاتانی وەک ئەڵمانیا هاندرا بن، بە ئامانجی ئەوەی چ
پەنابەرێکی تر وەرنەگرێ بەڵکە بەپێی توانا بە خێرایی
بیانگێڕێتەوە، ئەوکات حکوومەتی ئەڵمانیا پێی خۆشە هاوکاری خەرجی
دابڕاندنی پەنابەرەکان لە Ägäis بکات، لە جیاتی ئەوەی بۆ
پاراستنی سوورییەکان لە مەیداندا بکەوێتە کار- جا لە ڕۆژئاوا
لەبەردەم بۆمباکانی سەرۆکی تورکی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان، یاخود لە
ئیدلب لەبەردەم هێرشی ئاسمانی رووسەکان.
ناوچەی ئارام، پرۆسەیەکی دادگا،جارێکی ترسەرلەنوێ بیناکردنەوە
جارێکی تر شکستهێنانی تەواوەتی سیاسی و سەربازی ئەوروپا. ئەمەش
لەو کاتەوەیە کە بەر لەساڵێ ئەمەریکا رایگەیاند دەکشێتەوە و
هاوکات بەر لە ساڵێ ئەردۆغان مەرامی سیاسی خۆی دەربڕی، کە هێرش
دەبات بۆ ئەوەی ستراتیژێک ساز بدات بۆ رۆژهەڵاتی باکووری سووریا-
ناوچەیەکی گرنگ،لەبەرئەوەی لەوێ لەتەک ئەوەی ناوچەیەکی کشتوکاڵی
بەپیتە، هەروەها ئەو کەمە نەوتەشی لێێە، کە سووریا هەیەتی.
لە پێناوی پاراستنی هاوپ□یمانە کوردەکاندا، ئەوروپاییەکان
دەیانتوانی ناوچەیەکی خاڵی/ ئارام لەژێر چاودێری نێونەتەوەییدا
بۆ تورکیا دامەزرێنن. داعشە ئەوروپاییەکان بهێننەوە بۆ وڵاتانی
خۆیان و وەک پێویست بدرێنە دادگا. ئەو شارانەی لە ڕێگای
هاوپەیمانێتی دژە داعشەوە، وێرانکراون بۆ نموونە ڕەققە، پێویست
بوو ئەوروپا زۆر بە پەرۆشەوە سەرلەنوێ دروستی بکەنەوە. لەبری
ئەوەی بەرپرسیارێتی خۆیان لە ڕۆژئاوا، لە ناوچە کوردییەکان لە
باکووری سوریا لەئەستۆ بگرن و لەم ڕێگایەوە کاریگەرێتی لەسەر
ڕێکخستنەوەی سووریای دوای شەڕ بەدەست بهێنن. هەنووکە
ئەوروپاییەکان ناوچەکە بەجۆرێکی تر بەجێدێڵن. ئەسەد، پۆتین و
ئەردۆغان ڕێککەوتنێک دەکەن ئیدارەی خۆجێیی ناتوانێ ڕەزامەند بێت
لەسەری، بێ پشتیوانی ڕۆژئاوا.
ئەم هیچ لەباردا نەبوونەی ئەوروپاییەکان، دەبێتە تۆڵەکردنەوە.
کاتێ ڕژێمی ئەسەد ڕۆژهەڵاتی باکووری سووریا کۆنتڕۆڵ

بکاتەوە، ئەوکات هەر کوردەکان باجی ئەمە نادەن. هەروەها ڕەخنەگرانی ڕژێمەکەی سووریاش دەکەونە مەترسییەوە و هەڵدێن، گیراوەکانی داعش دەبنە چەکی بەهێز و دەکەونە دەستی دەزگای هەواڵگیریی سووریا. لە کۆتاییدا ئەوروپا دەبێت هەژماری خۆی، لەگەڵ زۆر پەنا بەری تری جیهادیی ئازادکراودا بکات،
ئیدی ئەڵمانیا هەر لەلایەن ئەردۆغانەو□ ناکوێتە ژێر گووشارەوە، بەڵکو بەهەمان شێوە لەلایەن ئەسەدیشەوە. سیناریۆیەکی نیگەرانی و نائارامی ؟ لەواقیعیشدا، ئەم ئاکامگیرییانە پێشبینی دەکرێن:
— بۆ ئەوەی نەهێڵین جەنگێکی ڕاستو□خ□ی نێوان ڕژێمی سووریا و تورکیا دروست بێ ، پۆتین هەوڵ دەدات، ناوبژی و سازانێک بکات.
ئەوەیشی دەکرێت بەم شێوەیە بێت:
تورکیا هێرشەکانی ڕادەگرێ لە ڕۆژهەڵاتی تل عبیاد و بۆی هەیە ناوچە سنوورییەکانی ڕۆژئاوای ئەم ناوە تا ئەفرین کۆنتڕۆڵ بکات- بە شاری ستراتیژی مەنبەجیشەوە. ئەرۆغان دەیەوێ پەنا بەرە سوورییەکانی تورکیا ل□□ر□ نیشتەجێ بکات، بۆ ئەوەی بە قازانجی سیاسەتی ناوەوەی خۆی بێت و دیمۆگرافی ناوچەکەش بگۆڕێ. سوورییە ئیسلامییە چەکدارەکانی لایەنگری تورکیا ، ماڵ و منداڵیان و عەرەبە سوورییەکانی تریش لەبەرایی ئەم کارەوە دێن- هەروەک ئەوەی لە ئەفرین، کە لە ئاکامی هێرشی تورکی سەرەتای 2018 ، دەیان هەزار کورد دەرپەڕێندران.
ناوچەی باکووری حەلەب لە نێوان ناوچەکانی جرابلس ، عزاز و ئەلباب ، کە تورکیا ساڵی 2016 داگیری کرد، لە ئێستادا بۆ خۆی ناوچەیەکی پارێزراوە//Protektorat
ئەسەد لەباقی ناوچەکانی رۆژهەڵاتی باکووردا باجی بۆئەوە دا، قسەی هەبێت- بەڕێوەبەری پۆلیس و دەزگای هەواڵگیری ڕێنمایی لە دیمەشقەوە وەردەگرن. ئەسەد فیدڕالیزم نادات، فیدراسیۆنی دیموکراسی باکووری سووریا ، کۆتایی دێت. هەرچی ئەوەی پارتی یەکێتی دیموکراتی PYD سازیداوە، بەهێزە و توانیویەتی لەڕووی سەربازییەوە پشتیوانی لە YPG بکات.
ئەمانیش خراپەکارییان کردووە، بەپێی ڕاپۆرتی ai ڕێکخراوی نێونت□وەیی مافی مرۆڤ،کچ و کوڕیان هەر لەمێردمنداڵییەوە بەزۆر بردۆتە ڕیزکانیانەوە و هەزاران دانیشتوانی عەرەبی ناوچەی □□ق□ و حەسەکە لەلایەن YPGەوە دەرپەڕێندراون، بەبیانووی ئەوەی گومانیان لێکراوە هاوسۆزییان لەگەڵ داعش دا هەبێت. لەگەڵ ئەوەشدا ژیان و گوزەران لە ڕۆژئاوا، باشتر بوو لەتەواوی ناوچەکانی تری و□□ات.
سیستەمی یەک حیزبی PYD بۆ بەشداری کۆمەڵگایەی سقیل بواری زیاتری سازداوە، وەک لە ڕژێمی بەعس لە دیمەشق. پشتیوانی لە ئافرەت دەکرێ

، کەمە نەتەوەکان بەشدارییان پێدەکرێ.
گەورەترین هەڵەی PYD بەندکردنەوەی وێنە و ئاڵای دامەزرێنەری PKK عەبدوڵا ئۆجەلان لە هەر دەر و شوێنێک – چونکە بەهۆی زەقکردنەوەی ئەم تێڕوانینە نزیکییە ئایدۆلۆژییە لە PKK ەوە،وای کرد بە ئەوروپا سەخت بێت لێیان نزیک بێتەوە و زۆر لە کوردانی سووریاش خۆیانی تێدا ببیننەوە و دیاری بکەن.
///گەلێ چالاکوان تەنها هەڵاتنیان بۆ ماوەتەوە///

دەسەڵات گرتنەوە دەست لەلایەن دیمەشقەوە زۆر بەخێرایی و بێ دەنگ و سەرکەوتووانە دەبێت، چونکە ڕژێمی سووریا لەم ڕۆژهەڵاتی باکوورە هەرگیز بەتەواوی بزر نەبووە. ئەسەد لە 2012 وە ڕێگەی لەوە دا بە PYD،لەبەرئەوەی ئەو لە شوێنی دیکە پێویستی بە هێزەکانی بوو بەکاری بهێنێ و هیچیش پێویستنەبوو بترسێ لە PYD.
وەک دەستخوشکەکی PKK، بەتەکەڵا خەریکی بەرژەوەندی کورد بوو، نەک گۆڕینی ڕژێم لە دیمەشق.
ڕژێم هەڵوێستێکی گرنگی وەر نەگرتووە – لەخودی قامشیلیدا ، کە گەورەترین شاری تەواو کوردییە لە سووریا ،هەتا ئیمڕۆ فڕۆکەخانە و بەشێکی شارەکە لەژێر کۆنتڕۆڵی ئەسەددایە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کەوا ڕژێم لەم ناوچانەدا جارێکی تر بەخێرایی جێ پێی خۆی قایم دەکاتەوە.
کوردەکان بەهەندێ مافی کوولتوری و داننان بە – خوێندن بە زمانی کوردی و یادی بێنە و جەژنی نەورۆز لە 21.3 ڕازی دەکات ، دەنا وەکو تر پێویستە لەگەڵ ڕژێمی ناسیۆنالیستی هاوئاهەنگی بکەن.
هەروەها لەژێر دەسەڵاتی ئەسەددا گۆڕانی دیموگرافی هەڕەشەیەکە- لە کاتێکدا حیزبی بەعس کە هەتا ئیمڕۆ حوکم دەکات. لە ساڵانی شەستەکان بە هەڵمەتی « پشتێنەی عەرەبی» لەسەر سنووری ڕۆژهەڵاتی باکوور دەستی کرد بە ئەنجامدانی سیاسەتی بەعەرەبکردن. ناوی گوندە کوردییەکان گۆڕدرا و خێڵی عەرەب و لایەنگرانی ڕژێمی بە مەبەست تێدا نیشتەجێ کرا، بەئەوەی پێکهاتە ئەتنییەکان بگۆڕن و جگەرسۆزی و دڵسۆزی ناوچە سنوورییە نزیکەکان، بەرامبەر بە دەسەڵاتی ناوەندی دیمەشق زامن و مسۆگەر بکەن. بەیاسای ستەمکاری و سیاسەتی کەسی گونجاو ڕژێم هەوڵ دەدات، کورد لەو باوەڕە بەخۆبوونە نوێیەدا جارێکی تر دەرپەڕێنێت و زەمینە ساز بکات زیاتر دەسەڵات بکەوێتە دەست خێڵە عەرەبە وابەستەکانیان لە ڕۆژهەڵاتی باکوور .
هەموو لەبەردەم هەڕەشەدان، لەتەک تەواوی دانیشتوانی ڕۆژئاوادا ، ئەوانەی حکوومەتی سووریان خستبووە ژێر پرسیارەوە و لەدژی وەستابوونەوە- ئیدی ئاساییە کورد بێت عەرەب یاخود ئاسووری. هەموو

دەبێ چاوەڕوانی ئەو□ بن دەبرێن بۆ سەربازی یاخود دەگیرێن و زۆر دەترسن لەوەی کەوا دەزگای هەواڵگیری سووری بێتەوە. بۆ زۆر چالاکوان لەئاکامدا جگە لە هەڵاتن هیچ نامێنێتەوە. سەرەتا بۆ کوردستانی عێراق دواتر بۆ ئەوروپا.

چاودێریکردنی ئەو 12هەزار ئەندامە گیراوەی داعش بە 8 هەزار ژن و مناڵیانەوە، کە لەزیندان و بارەگاکانی کوردان، دەزگای هەواڵگیری سووری سەرقاڵیان دەبێت. ئەم بارودۆخە بە هیچ شێوەیەک دڵنیا بەخشتر نا بێت، دەزگای هەواڵگیری سووری لە ڕابووردوو ، ئەم شێوە پەڕگیری□ی بە ئامانجی هێشتنەوەی دەسەڵاتی خۆی و دژی ناحەزەکانی بەکارهێناوە. بە نزیکەیی لە 2003 وە کاتێ ڕژێم ڕێگەی دەدا سەلەفیستەکان بچنە عێراق، بۆئەوەی لەوێ دژی داگیرکاری ئەمەریکا شەڕ بکەن. دواتریش لەگەڵ دەستپێکردنی شۆڕشی 2011 ، کاتێ سەرۆکایەتی لە دیمەشق سەدان ئەندامی القاعدەی لە زیندانەکانی سووریا لەسەر داوا ئازاد کرد، هەر ئەوکاتە ڕاپەڕینی جەماوەر وردە وردە چوو بەرەو لادان و ڕادیکالیزەبوون .

ئەگەر بێت و داعشە ئەوروپاییەکان بکەونە زیندانەکانی بەعسەوە، ڕژێم دەتوانێ گووشار بۆسەر ئەوروپا بهێنێ پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئاسایی بکەنەوە و پێکەوە کار بکەن. پێویستە دەزگاکانی ئاسایشی ئەڵمانی و فەرەنسی لەگەڵ سەرۆکی دەزگای هەواڵگیری سووری پێکەوە سەودا و مامەڵە بکەن، بەدوای ئەوانەدا بگەڕێن، کە بە فەرمانی نێونەتەوەیی بەهۆی تاوانکارییەوە بەرامبەر بە مرۆڤایەتی کردوویانە. ئەمەش گرێ کوێرەیەکە کە بەزەحمەت دەکرێتەوە. لەمەودایەکی مامناوەندیدا ڕژێمی بەعس دەتوانێ ئامانەتی بدات کەوا ئەوان سەرقاڵی ڕادیکالە ئەوروپاییەکان دەبن. لەژێر دروشی ” ئێمە کاروباری جیهادیستەکانتان دەگرینە ئەستۆ و فەرموون ئێوەش دەتوانن ئێستا پشتیوانی دارایی سەرلەنوێ بیناکردنەوە بکەن” . ئەمە لە مامەڵە و هەژمارەکەدا هەیە. ئەگەرنا، دەزگای هەواڵگیری ئەسەد دەتوانێ هەڕەشە بکات، چەکدارەکانی داعش بە پاسپۆرتی ئەوروپاییەوە بەڕەڵا دەکات.

گەورەترین زیان بە دڵنیاییەوە بە کۆمەڵگای سووری دەگات، کە تێیدا خانەگومانی و ڕک و کینە بەردەوام پەرەدەسێنێ. هەر یەکە بەوی تر دەڵێ ناپاک. – کوردەکان ناپاکییان لەشۆڕش کرد. هێزە سووریە ئۆپۆزیسیۆنەکان وا دەڵێن ئەوان لەگەڵ ئەسەد دا ڕێکەوتن و دوای بەرژەوەندی خۆیان کەوتن، لەبری ئەوەی بەشداری بکەن ل□ ش□□□ی دژی بە ئەسەددا . بە پێچەوانەشەوە کوردەکان- ئەندامانی YPDبن یان نا – ئۆپۆزیسیۆنی سووری کتومت بەهەمان شێوەی ناسیۆنالیستی – عەرەبی

دادەنێن، هەروەک ڕژێمی – بەعس و ئەوەی لە ئەنقەرەوە وەگیراوە.
ڕاپەڕیوەکانی جاران کە ئێستا بوونەتە چەتە و بەکرێگیراوی ئەردۆغان، کوردی هاوڵاتی خۆیان کۆمەڵکوژ دەکەن. ئەمەش دەری دەخات کۆمەڵگەی سووری بە چ دۆخێکی خراپ گەیشتووە.
نەیارەکانی ئەسەد کە لە ئایدۆلۆژیای دەیەی ڕابووردوودا گیریان خواردووە، جگە لە ناسیۆنالیزم و ئیسلامیزم، زۆربەیان بیر لە هیچی تر ناکەنەوە. لەبەرئەوە جوێن بە کورد دەدەن وەک «جیاخواز »یاخود وەک “کافر”.
هەندە دەنگی کەمی زیرەک و هاوکاریی، کە ئازار و ژانی خەڵک لە ئیدلب لەگەڵ دانیشتوانی ڕۆژئاوا هەژمار ناکەن، بەزەحمەت دەتە مەیدان. لەگەڵ ئەوەدا کە سەر بە سووریان و کە هێشتا هەر بیردەکەنەوە، ڕاپەڕینی وڵاتەکەیان لە بنچینەدا لەسەر چی بووە:
لە پێناوی ژیانێک لە سووریا بە ئازادی و بە ڕوومەت بۆ هەموو دانیشتوانی وڵات، چەن و کەی کۆمەڵگەی سووری دەتوانێ بەسەر ئەم شێواوییە دا زاڵ بێت، لە پێشی هەرە پێشەوە بە هێزە دەرەکییەکانەوە وابەستەیە، کە سووریایان کردەتە مەیدانی سەپاندنی بەرژەوەندییەکانی خۆیان.
بە ئەمەریکا و ئەوروپا ئێستا یارییەکە کۆتایی هاتووە، تەپەکە لە ئێستا بەدواوە لە نێوان مۆسکۆ، تاران، ئەنقەرە و دیمەشق دا دەت و دەچێ. بەم شێوەیە سوورییەکان ئاسایش یاخود ئاشتی زیاتر نابیننەوە.

سەرچاوە: ڕۆژنامەی دی تسایتی ڕۆژی ٢٠١٩/١٠/١٦
https://www.zeit.de/politik/ausland/2019-10/nordsyrien-baschar-al-assad-usa-tuerkei-kurden-islamischer-staat-krieg

نووسەر،
زانستکاری سیاسی و ڕۆژنامەوان و پسپۆڕ و شارەزایەکی دیارە و ساڵانێکی زۆر لە سووریا ژیاوە. کار بۆ کۆمەڵێ تیڤی و ڕادیۆی فەرمی ئەڵمانی و نەمساوی و سویسری دەکات و بۆ هەفتانامەی بەناوبانی دی تسایت دەنووسێ. خاوەنی چەند کتێبێکە لەسەر سووریا.

هۆنراوە بۆ منداڵان.. رێوی…
رەزا شوان

نزیک گوندێکی کوردستان
شەوێکی تاریکی زستان
* * * *
رێوییەک هات ، بە ماتە مات
ویستی مریشکێ بگرێ و بیبات
* * * *
مابووی بگات بە کولانە
سەری نەگرت ئەم پیلانە
* * * *
سەگە بازە لێی دەرپەڕی
هەڵیبڕی و پێی دەوەڕی
* * * *
بازە گرتی و هەڵیشەپان
رێوی دەگریا و دەیزێڕان
* * * *
تۆبە تۆبە ، هەر ئەمجارە
وازدەهێنم لەم رەفتارە
* * * *
رێوی تۆبە تۆبەت درۆیە
فێڵباز کێ بڕوای بە تۆیە
* * * *
ئیتر ئەو رێوییە بەدفەڕە
نەهاتەوە ب□ د□ق□□ر□

ن□رویج : ۲۰۱۹